Hety numar „Chr. Dumki“ z dadatkam „ZORKA“

№ 23 (171) Vilnia, 1 vieraśnia 1938 h. Hod XI.

Chryścijanskaja DUMKA

BIEŁARUSKI ČASAPIS — VYCHODZIĆ TRY RAZY U MIESIAC

XIV-ty KANHRES NACYJANALNYCH MIENŠAŚCIAŬ

25 i 26 minułaha miesiaca sioleta ŭ stalicy Švecyi Štokholmie adbyŭsia XIV-ty Kanhres Nacyjanalnych Mienšaściaŭ. Kanhresy hetyja adbyvajucca što-hod u roznych haradoch Eŭropy. Da hetaj mižnarodnaj arhanizacyi naležać nacyjanalnyja mienšaści bolš čym z 12-cioch dziaržaŭ. Siarod henych mienšaściaŭ znachodziacca i Biełarusy, jakija na henych Kanhresach byvajuć abo asabista, abo pryjmajuć u im udzieł tolki listoŭna. Sioleta Biełarusy ahraničylisia tolki pryvitańniem henaha Kanhresu.

Vykanaŭčy K-t Kanhresu Nac. Mienšaściaŭ pierad svaim pasiedžańniem razasłaŭ usim svaim pradstaŭnikom artykuł, u jakim ab tym, što siańnia Kanhres moža rabić, piša mižinšym hetak:

— Kanhres moža **prypaminać**. Prablema nacyjanalnych mienšaściaŭ nia jošć izalavanaj. Hetaja prablema,— heta nia mikroby, jakija možna izalavać u laboratoryi. Pałažeńnie praŭnaje ci biaspraŭnaje jakoj nacyjanalnaści ŭ dziaržavie maje na hetuju dziaržavu, na jaje los i kulturu dadatni abo adjomny ŭpłyŭ.

Dalej, kanhres moža **trebavać**. Trebavać jon moža nie napravy kankretnych kryŭdaŭ tej ci inšaj nacyjanalnaj mienšaści, bo hetkija mohuć być adnaboka sfarmałuvanyja, dy j nia maje Kanhres mahčymaści zastupacca za paasobnyja nacyjanalnyja svaje hrupy. Ale Kanhres moža trebavać abarony nacyjanalnych mienšaściaŭ ahulna i pryncypova.

Kanhres urešcie moža **zaklikać**. Zaklikać hramadzkuju apiniju da raźviazki nacyjanalnaj prablemy, vyrazna raździalajučy paniaćci: nacyjanalizmu i šovinizmu, budavańnia nacyjanalnaści ŭłasnaj i ŭciskańnia druhoj.

Słovam, hałoŭnaja meta Kanhresu — kaža ŭrešcie heny artykuł — heta novaje lepšaje ŭparadkavańnie pałažeńnia nacyjanalnaściaŭ, jakija pavinny apiracca na fundamancie prava i spraviadlivaści i hetak układać naležnaje sužyćcio narodaŭ. —

Peŭnie-ž — ad siabie možam dadać — što lepš hetkija „mahčymaści“ Kanhresu, jak nijakija, ale treba tak-ža pryznać, što jany duža małyja i što vialiki čas dumać ab hruntoŭnaj reformie arhanizacyi hetych Kanhresaŭ, kab ich mahčymaści byli nie takija vuzkija i nia tolki vykłučna teoretyčnyja. A heta było-b mahčymym tady, kali-b Kanhresy mieli stałuju siadzibu ŭ neŭtralnaj dziaržavie, najlepš raźviazaŭšaj nacyjanalnuju prablemu, jak Švajcaryja, kali-b da ich naležyli ŭsie nacyjanalnyja mienšaści Eŭropy i kali-b Kanhresy mahli razvažać i kankretnyja spravy nacyjanalnych mienšaściaŭ.

Jość u nas takija padpiščyki, jakija musić i zabylisia ab tym, što jašče nam nia ŭsio abo časam i ničoha nie zapłacili za hazetu. Voś-ža čas parupicca i zapłacić. Mnohija damahajucca, kab „Chr. Dumka“ stałasia tydniovikam, a jak-ža heta zrabić pry takoj nieakuratnaści?! Dyk prosim piaśpiašycca. Numar našaha konta 63.

Da hetaha numaru „Chr. D.“ dałučajem pierakazy dla pierasyłki nam hrošaŭ.

† Ks. A. Hlinka

U Čechaslavacyi, u Ružomberku, 17 žniŭnia siol. pamior viedamy pavadyr Slavackaha narodu, apostalski protonatary, ksiondz Andrej Hlinka.

Śmierć ks. prałata A. Hlinki pakryła žałobaj cely Slavacki narod i vyklikała ščyraje spačuvańnie za hranicami Slavakii.

Ks. A. H. radziŭsia 29 vieraśnia 1864 h. u siale Černa ŭ Slavakii. Pachodziŭ z sialanskaj siamji. Paśla skančeńnia navuki ŭ 1889 h. paśviačany na ksiandza i try hady paźniej naznačany probaščam u Ružomberku, dzie dušpastyravaŭ siarod svajho, Slavackaha, narodu až da śmierci.

Na arenu šyrejšaha palityčnaha i narodna-hramadzkaha žyćcia ks. A. H. vystupiŭ u 1896 h. i ad taho času, u praciahu poŭnych 40 hadoŭ, historyja nacyjanalnaha i palityčnaha adradžeńnia Slavackaha narodu źviazana z imiem niaboščyka. U 1905 h. ks. Hlinka zasnavaŭ Slavackuju Narodnuju Partyju, dziejnaść jakoj i jaje zakładčyka dy duchovaha pavadyra jšła ŭ kirunku nacyjanalnaha prabudžańnia slavackaha narodu, katory tady byŭ zahnany, zbałamučany i zahłušany Vuhorskim panavańniem nad Slavakijaj. Hetaja praca dla narodu ściahnuła z boku aŭstryjacka-vuhorskaj dziaržaŭnaj ułady na ks. Hlinku žorstkija represii. Aŭstryjacka-vuhorskija ŭłady stasavali i kryvavyja napady: u 1906 h. na źjezd słavakaŭ u miastečku Černovi napali vuharskija žandary, u rezultacie čaho było 8 asob zabitych, učaśnikaŭ hetaha źjezdu; ks. A. H. na miescy aryštavali, jak pavadyra, staršyniu źjezdu i pasadzili ŭ vastroh, dzie prabyŭ 33 miesiacy. Ale i na hetym nia byŭ kaniec represijaŭ adnosna ks. Hlinki: vuhorskaja, čužaja prakananiem, ducham i kryvioj dla Slavakaŭ, duchoŭnaja ŭłada pazbaviła jaho prava vykanańnia dušpastyrskich abaviazkaŭ. Hetaja sprava tady hułkim recham adbiłasia ŭ kulturnaj Eŭropie i imia ks. A. Hlinki stałasia šyroka viedamym. Paśla adbyćcia vastrožnaj kary ks. Hlinka asabista adviedaŭ Apostalskuju Stalicu, dzie vyjaśniŭ usiu spravu i praŭda pieramahła: Apostalskaja Stalica ŭstanaviła adabranyja vuhorskaj duchoŭnaj ŭładaj pravy dušpastyrstva i viarnuła ks. Hlinku na papiaredniaje jaho stanovišča, probašča ŭ Ružomberku. Padčas suśvietnaj vajny ks. Hlinka aŭstryjacka-vuhorskaj dziaržaŭnaj ŭładaj byŭ addany pad srohi nadzor palicyi. Tady hałoŭnyja spravy slavackaha narodnaha adradžeńnia pieranosicca za hranicu, najvažniejšyja ŭ Zł. Štaty Paŭnoč. Ameryki.

Slavacki narodny ruch, aviejeny ducham ks. Hlinki, raźvivajecca dalej takža na emihracyi. Za čas strymańnia asabistaj dziejnaści ks. Hlinki paŭstaje dahavor miž Slavakami i Čechami, zaklučany ŭ Klivlend i Pitsburhu ŭ Amerycy, jak roŭnych z roŭnymi, dziela stvareńnia supolnaj *Čecha-Slavackaj* dziaržavy.

Paśla vajny i razvału Aŭstryjacka-Vuhorskaj manarchii Slavaki viartajucca da lehalnaj pracy ŭ rodnym krai: 19.XII.1919 h. źbirajecca ŭ m-ku Žylini pieršy lehalny kanhres slavackich narodnych dziejačoŭ, jaki na staršyniu svaich naradaŭ vybiraje ks. Hlinku. Hety kanhres adnaŭlaje Slavackuju Narodnuju Partyju i zakładaje jaje presavy orhan „Slovak." Zhodna z pitsburskim dahavoram kanhres stavić spravu slavackaha narodu ŭ formu poŭnaj aŭtanomii Slavakii ŭ *Čecha-Slavackaj dziaržavie.* Ale imkneńni i postulaty pitsburskaha dahavoru nia spoŭnilisia. Zamiest Čecha-Slavackaj dziaržavy paŭstała *Čechaslavacyja*, u katoraj Slavaki apynulisia *„nacyjanalnaj mienšaściaj."* Z taho času nanova pačynajecca čas ciažkoj pracy i vytryvałaj baraćby ŭ abaronie narodnych i relihijnych pravoŭ Slavackaha narodu. I tut na čale hetaj pracy i baraćby stanavicca ks. A. Hlinka. U Čechaslavackim parlamancie ŭ 1919 h. ks. H. ŭ pieršaj svajej pramovie stavić damahańnie realizacyi pitsburskaha dahavoru, a paśla hetaha vyjaždžaje ŭ Paryž i padaje memoryjały pradstaŭnikom vialikich dziaržavaŭ, vyjaśniajučy słušnaść damahańniaŭ Slavackaha narodu. U hetym času pačynajucca žorstkija represii adnosna Slavackaj Narodnaj Partyi z boku Čechaslavackaj dziaržaŭnaj ŭłady. A ka-

---

AD. STANKIEVIČ

Biełaruski Chryścijanski Ruch

Histaryčny narys.

RAZDZIEŁ VIII. 22)

Abnaŭleńnie BChD i ŭhłybleńnie pracy.

(1925—1930).

§ 2. — ChD zachodnia-eŭropejskaja i BChD; BChD — śviedamaja patreby abnovy.

Voś-ža Biełaruskaja Chryścijanskaja Demakracyja brała sabie za ŭzor henuju chryścijanskuju demakracyju zachodnia-eŭropejskuju, jakaja, ahułam havoračy, była zvyčajna aficyjalnaj hramadzkaj navukaj Katalickaha Kaścioła. Nia dziva takim čynam, što BChD arhanizavali pradusim katalickija ksiandzy Biełarusy i što hetaja arhanizacyja, asabliva ŭ pieršych hadoch svajho isnavańnia, pracu svaju pravodziła ŭ duchu vyklučna katalickim i pradusim siarod biełaruskaha katalickaha nasielnictva.

Nialohka adnak było BChD pracavać na biełaruskim hruncie, tak roznym ad zachodnia-eŭropejskaha. Tam ChD mieła na voku pradusim rabotnickija spravy i da taho pieravažna datyčyła katalikoŭ, a tut treba było — apračа celaha radu inšych roznic — pracavać pradusim siarod biełaruskaha sialanstva i da taho ŭ vialikaj bolšaści pravasłaŭnaha. Dalej, tam dla ChD sprava nacyjanalnaja nia mieła badaj nijakaha značeńnia, bo jana tam užo daŭno vyrašana, a tut jana tolki pačynałasia. Słovam, BChD musiła šmat papracavać, kab być nia tolki ChD, ale tak-ža i biełaruskaj: BChD. Ideolohičnaja niapeŭnaść na biełaruskim hruńcie i šukańnie biełaruskich ideolohičnych daroh u hetaj arhanizacyi vidacca ad samaha pačatku jaje isnavańnia. Adbivajecca heta miž inšym duža jarka ŭ padtytułach u orhanie BChD „Krynicy". Časapis hety ŭ pieršych (1917—18) hadoch svajho vychadu ŭ śviet u padtytule zaviecca ahułam „biełaruskaja hazeta"; u 1919 — katalickaja, u 1920 — na pačatku zaviecca chryścijanskaja, u kancy chryścijanska-demakratyčnaja; u 1921 — chryścijanska-demakratyčnaja, chryścijanska-sialanskaja i ŭreście sialanskaja; u 1922—1926 — sialanskaja; urešcie ad 1927 až da apošnich časaŭ „Biel. Krynica", što jość toje-ž što i „Krynica", u padtytule stała maje: palityčna-hramadzkaja i litaraturnaja hazeta.

li ks. A. H. viarnuŭsia z zahranicy, aryštavali jaho, zakidajučy dziaržaŭnuju zdradu. Padčas trymańnia ks. Hlinki ŭ vastrozie, Čechi ŭstanavili dziaržaŭnuju kanstytucyju, u jakoj niama ni słova ani ab Sławackim narodzie, ani ab aŭtanomii dla Sławakaŭ. Ks. Hlinka pavioŭ baraćbu na žyćcio i śmierć—za pravy dla svajho narodu. U 1933 h. arhanizuje ŭ Nitry vialikuju manifestacyju, na jakuju prybyło 100 tysiač narodu. Pačalisia novyja represii. Ale ŭ 1935 h. ks. Hlinka dakazaŭ padčas vybaraŭ, što represii jaho nie złamali.

U traŭni 1938 h. dobryja našledavalniki—haduncy ks. Hlinki—pryvieźli z Ameryki aryhinalny pitsburski dahavor. U červieni zarhanizavaŭ ks. Hlinka ŭ Bratisłavi vialiki kanhres, na jakim bolš 120 tysiač Sławakaŭ prysiahnuli, što nia spyniać baraćby datul, pakul nia dojduć da svajej mety. Tady stareńki ŭžo ks. A. Hlinka skazaŭ: „Pramaŭlaju da vas, mahčyma apošni raz, ale paśla mianie pryduć inšyja, małodšyja, što paviaduć baraćbu da pieramožnaha kanca.“

Ks. Hlinka adyjšoŭ z hetaha śvietu, zdajecca, jakraz prad ździejśnieńniem jaho śvietłych ideałaŭ—realizacyjaj damahańniaŭ Sławakaŭ, u chvilinie, kali pierabudova Čechasłavackaj respubliki stałasia spravaj aktualnaj. Duch ks. Hlinki vaładaryć biazupynna! Hety duch pavadyra-vołata daviadzie Sławacki narod da poŭnaj pieramohi! *J. P.*

Na relihijnym froncie

Papież ab nadmiernym nacyjanaliźmie. Nadoviačy św. Ajciec da studentaŭ-klerykaŭ skazaŭ pramovu ab nadmiernym nacyjanaliźmie. Papież miž inšym skazaŭ:—Ścieražeciesia mnohich niebiaśpiekaŭ, a pradusim nadmiernaha nacyjanalizmu. Byvajuć nacyjanalizmy roznarodnyja, taksama, jak jošć roznarodnyja narody i asabovaści. Narody stvaryŭ Boh, dyk jošć miesca i dla zdarovaha nacyjanalizmu, zhodnaha i sułagdnaha z usimi česnaściami. Adnak — zaznačyŭ Papież—ścieražeciesia nacyjanalizmu nadmiernaha, jak sapraŭdnaha zła. Hetaje ćvierdžańnie ab nadmiernym nacyjanaliźmie paćviardžajuć usie vypadki, što jon viadzie da sporaŭ, kanfliktaŭ i navat vajny. Nadmierny nacyjanalizm misyjnuju dziejnaść zusim abiazpładniaje, dyk nia tudy viadzie daroha da bahaćcia dabraty i ćvitučaha apostalstva.

Kanfiskata pastyrskaha lista Mitrapalita Šeptyckaha. PAT padaje, dasłoŭna: „Administracyjnyja ŭłady ŭ Lvovie zahadali zaniać (kanfiskavać—r e d.) ukrainski časapis „Diło“ z 23 žniŭnia sioleta, katory nadrukavaŭ pastyrski list lvoŭskaha mitrapalita hrecka-rusinskaha abradu ks. Šeptyckaha, jaki pajaśniaŭ tendencyjna i niazhodna z sapraŭdnaściaj spravu likvidacyi niepatrebnych pravasłaŭnych abjektaŭ na terytoryi niekatorych pavietaŭ lublinskaha vajavodztva“.

Šv. † p.

Jazepa Pituška

matka maładoha biełaruskaha dziejača J. Pituški pamierła 17.VIII.38 u v. Aksiutava, Brasłaŭskaha pav., paśla doŭhaje chvaroby.

Viečny supakoj Jejnaj dušy!

Pastyrski list niamieckich biskupaŭ. U minułym tydni niamieckija biskupy vydali pastyrski list da katalikoŭ Niamieččyny. List byŭ pračytany z ambony ŭsich kaściołaŭ. List heny śćviardžaje jašče raz praśled katalictva ŭ Niamieččynie i zaklikaje viernych da vytryvałaści ŭ viery i da viernaści Apostalskaj Stalicy. Spatykajem tam tak-ža adkazy na biezpadstaŭnyja i iłžyvyja zakidy hitleroŭcaŭ, što kaścioł paddzieržyvaje kamunizm i ŭmiešvajecca ŭ vorožuju dla Niamieččyny palityku. Adkidajučy hetyja zakidy, biskupy padčorkvajuć, što jany pravodziać vykłučna Chrystovyja ideały, nie zajmajucca nijakaj palitykaj i što jany viernyja syny niamieckaha narodu i całkom łojalnyja hramadzianie navat i sučasnaha režymu, naskolki jon nie hvałcić katalickaha sumleńnia. List hety ŭva ŭsim śviecie, a takža i ŭ Niamieččynie zrabiŭ vialikaje ŭražańnie.

Pakul byŭ adziny biełaruski narodny front darevalucyjny, kali biełaruskaja rabota ahraničvałasia badaj vykłučna da budžeńnia nacyjanalnaj śviedamaści ŭ zdenacyjanalizavanaj intelihiencyi i ŭ biełaruskich narodnych masach, BChD ideolohičnych kłopataŭ mieła susim mała. Kali-ž padčas Vialikaj Rasiejskaj Revalucyi na pieršaje miesca vybilisia i ŭ biełaruskim ruchu prablemy sacyjalnyja, kali ažyviłasia i zavastryłasia partyjnaje žyćcio, — prad BChD stali spravy ideolohičnyja ŭva ŭsiej poŭni. Vyrašyła jana ich tady pradusim zhodna z ideolohijaj ChD zahraničnaj i tolki niaznačna i aściarožna,—jak my heta bačyli ŭ prahramie BChD z 1920 h., vydanaj u Miensku,—dapasavałasia da biełaruskaha hruntu i da sučasnych, stvoranych Revalucyjaj, varunkaŭ.

Ale, jak my ŭžo ŭspaminali, paśla času revalucyi, paśla palityčnaha ŭ Biełarusaŭ rasčaravańnia, nastupiŭ u biełaruskim nacyjanalnym łahiery ŭznoŭ supolny front, jaki sfarmavaŭsia na hety bok saviecka-polskaj hranicy,—BChD ŭznoŭ na jakiś čas specyfična biełaruskija ideolohičnyja prablemy mahła adłažyć napaźniej, a prynamsi nie patrabavała zajmacca imi intensyŭna.

Supakoj adnak hety, jak ŭžo skazana, byŭ nie nadoŭha. Supakoj hety zburyła akančalna sialanska-rabotnickaja „Hramada“ (1925—1927) svaim radykalizmam i svajej ideolohijaj, afarbavanaj na marksoŭski antychryścijanski ład. U BChD uznaviłasia ideolohičnaje šukańnie i prybrała formy paśpiešnaści i rašučaści.

Užyvajučy nazovu BChD, treba zrabić nastupnuju ahavorku: chryścijanska-sacyjalny i palityčny biełaruski kirunak ad svaich vytokaŭ až da 1926 h. siabie imiem BChD aficyjalna i farmalna vykłučna nie nazyvaŭ, a nazyvaŭsia, jak heta vidać z hadavikoŭ „Krynicy“ i „Bieł. Krynicy“, roznymi inšymi nazovami, jakija ŭ pryncypie faktyčna zaŭsiody aznačali imienna chryścijanska-sacyjalny kirunak ci Chryścijanskuju Demakracyju, što aznačała adno i toje samaje. Hety biełaruski chryścijanska-hramadzki kirunak mieŭ užo stałuju sfarmułavanuju nazovu tolki ŭ mienskim peryjadzie svajho isnavańnia, kali nazyvaŭsia „Chryścijanskaja Demakratyčnaja Złučnaść Biełarusaŭ“ i ŭreście ad 1926 h. da pačatku 1936 h., h. zn. da kanca svajho isnavańnia—nazyvaŭsia: „Biełaruskaja Chryścijanskaja Demakracyja“. Paśla hetych uvahaŭ prystupim da razhladu spravy abnaŭleńnia biełaruskaha chryścijanskaha kirunku i ŭstaleńnia jamu nazovy.

„Krynica“ i paśla „Bieł. Krynica“, jak orhan biełaruskaj chryścijanska-hramadzkaj dumki, peŭnież, časta na svaich bačynach parušała spravy ide-

Aŭtabusam u Jałaŭku

Kab nie biełaruski paet Janka Bylina, ja nie adviedvaŭ-by Jałaŭki, hetaha daloka zakinutaha miastečka ŭ Vaŭkavyščynie. Z Biełastoku siudy na ŭschod budzie kilametraŭ z 50. Jedu ja i kruhom mianie biełaruskija krajavidy, šyrynia łuhoŭ, pakaciastyja ŭzhorki, sinija lasy. Minuŭšy Valiły, ja chutka hladžu na Haradok, fabryčnaje miastečka, 25 kilametraŭ ad Biełastoku. Tut doŭhija zakruciastyja vulicy, za imi ŭrosšyja asielicy. Ja spatykaju letaś zbudavany kaścioł, carkvu i dźvie synahohi razam. Kala aŭtabusa na rynku chmara žydoŭ. Biełarusy z vazami siena prajaždžajuć. Dymiać sukonnyja fabryki i harbarni pracujuć Darohaj ja čytaju nazovy viosak: Piarejmy, Pierachody, Viejki i h. d. Pastuški chočuć z nami padjechać i prabujuć učapicca za aŭtabus. Ludzi pry sienie na nas nie źviartajuć uvahi. U aŭtabusie zachacielasia mnie słoŭ niekalki da susiedziaŭ pramović. Taŭsty laśnik rodam z Biełavieskaj puščy, što niejdzie tut słuža, pabiełarusku sa mnoj havaryć nia choča. Taŭsty bułačnik rodam z Biełastoku, jaki ŭ Śvisłačy viadzie svoj interas, z žydąmi havora pažydoŭsku, a sa mnoj — daskanalna pabiełarusku. Jon śmiajaŭsia z biełaruskaj moładzi ŭ Śvisłačy, jakaja źbirajecca iści z rynku ŭ jahonuju piakarniu i havora: — Bułki kuplać da henaha bruchača pajdziom! — Treci padarožny byŭ handlar biełarus sa Śvisłačy. Ja dumaŭ, što heta niejki paznaniak, bo havaryŭ da druhich duža vysokim stylem i paznanskim akcentam. Ale sa mnoj jon pierajšoŭ adrazu na miakkuju biełaruskuju movu. Jon kazaŭ, što ŭ hetym kutku davoli šyroka ludzi čytajuć biełaruskija knižki i hazety. Kirylica dla hetych ludziej jość bližejšaja, čym łacinka. A voś i Jałaŭka. Pieršy mieščanin z jakim ja spatkaŭsia, duža drenna havaryŭ papolsku. Ja źviartaju jamu ŭvahu, čamu dahetul jon nie navučyŭsia havaryć lepiej. Na heta ja pačuŭ adkaz: Moda, kab havaryć papolsku ŭ nas niadaŭna pačałasia, daŭniej było inakš i ja stary nie mahu lepš navučycca. Ja daviedaŭsia, što ŭ hetym miastečku miaščanie havorać pabiełarusku. Na't i dalej pa miastečkach u Vaŭkavyskim paviecie, jak Mścibaŭ i Śvisłač, žychary pabiełarusku havorać. U pryhožym miescy heta miastečka pałožana i zachavała jano siaredniaviakovy svoj charaktar. Pa krajoch miesta dva kaścioły i dźvie parachvii, pa siaredzinie adna carkva pry rynku. Ja znajšoŭ tut i Janku Bylinu. Taki čałaviek, jak biełaruski paet zaŭsiody jość cikavym, i dla mianie ciapier Janka Bylina prysłužyŭsia vialikimi i bahatymi mataryjałami z tutejšaha biełaruskaha žyćcia. Napryktad: kali paet, dzie na sabrańni da narodu pabiełarusku zahavora, tady jamu na vucha šepča jaki ŭradaviec, što nie vypadaje da ludziej havaryć pabiełarusku i tady naš paet až na polskuju kanstytucyju paklikajecca, kab u hetym siabie abaranić. Dobra vyhladaje Janka Bylina, choć z jahonaj movy čuvacca toje hramavoje ŭražańnie, kali tak niadaŭna jon sa śmierciaj zmahaŭsia i pryhatavany byŭ užo iści na toj śviet. Hlanuć śmierci ŭ vočy — heta zaŭsiody reč tryvožnaja i balučaja! Ciapier paet duža viasioły, mnoha śmiajecca i havora cikava na aktualnyja temy. Janka Bylina jašče pisać budzie, chaj tolki jon na zdaroŭi pakrapčeje! Ja zastaŭ jaho z „KAŁOŚSIEM" u rukach.

Pahaściŭšy ŭ paeta, ja pakinuŭ jaho, ale z majej dušy jon nikoli nia vyjdzie. Heta čałaviek, što ŭmieje apanovyvać ludzkija dušy! Jedučy nazad, ja razvažaŭ: ci-ž biełaruskamu paetu miesca ŭ Jałaŭcy, kab žyć i tvaryć dla rodnaj litaratury!?

V. D—a.

olohičnyja svajho kirunku i hetym hetaja dumka pahłybłałasia, raźvivałasia i ŭ niekatorym značeńni abnaŭlałasia, bo jšła napierad z žyćciom i z žyćciovymi patrebami. Ale specyjalna da spravy abnovy prystupiła viasnoj 1926 h. Tak napr. u hetym časie ŭ „Biel. Krynicy" ŭ № 13, u artykule „Čas abnavicca" miž inšym voś što čytajem:

„Pasiarod biełaruskich palityčnych kirunkaŭ, kirunak chryścijanski zajmaje adno z pieršych miascoŭ...

Z palityčnych prahramnych punktaŭ hetaj arhanizacyi pradusim musim adznačyć imknieńnie da niezaležnaści Biełarusi. Hetyja imknieńni, nazvaŭšy ŭžo ich susim vyrazna i ćviorda, biel. chryścijanski palityčny kirunak raźvivaŭ daŭniej, raźvivaje i trymajecca ich až da siańnia.

U skład Ch. D. Zł. uvachodzili tolki Biełarusy kataliki. Biełarusy pravasłaŭnyja, choć byli časta duža spahadnyja i blizkija da jaje, farmalna adnak u skład jaje nie ŭvachodzili. Fakt hety musić tłumačycca tym, što pravasłaŭnyja Biełarusy, budučy jašče pad silnym uražańniem carskaj maskoŭskaj apieki i pad upłyvam maskoŭskaj kultury, Ch.D.Zł., jak vytvar katalickaj Zach. Eŭropy, naležna nie mahli acanić i pryniać da serca.

Z nadychodam dyktatury balšavikoŭ, dziejnaść u Miensku Ch. D. Zł. była spyniena i pieraniesiena ŭ Vilniu.

Kirunak hety źjaŭlajecca dalejšym praciaham Mienskaj Ch. D. Zł., ale ŭžo z nazovam bolš vyraznym: „Biełaruskaja Chryścijanskaja Demakracyja" i z prahramaj u niekatorych punktach roznych ad „Złučnaści". Źmieny i dapaŭnieńni prahramovych punktaŭ padyktavany žyćciom, jakoje ad časaŭ mienskich pajšło značna ŭpierad, byli raźvivanyja, pahłyblanyja i apracovyvanyja na staronkach „Krynicy".

Astatnim časam, kali ŭ biełaruskim hramadzianstvie nastupiŭ davoli hłyboki idejny padzieł, kali paŭstała „Hramada" z adnabokimi pieravažna praletarskimi i revalucyjnymi idealami, kali paŭstaŭ „Sialanski Sajuz" z idealami bolš adpaviednymi dla biełaruskaha sialanskaha narodu, ale mnohich idealaŭ nie dacenivajučy i prachodziačy kala ich maŭčkom, nadyjšła vialikaja para dla biełaruskaj Chr. D. jaśniej zahavaryć ab sabie i ab svajej prahramie i ahułam ab svaich planach dla svajho narodu.

Nadyjšła vialikaja para apracavać prahramu nia tolki palityčna-sacyjalnuju, ale i maralna-relihijnuju. Nadyjšła para stvaryć prahramu, dapaŭniajučuju niedastatki „Hramady" i „Sajuzu". Zrabić heta musić Biel. Chr. Demakracyja. Dziela hetaha

Zakon ab cenach ziemlarobskich praduktaŭ.

(*Novy padatak ad muki i krup*).

U „Dzieńniku Zakonaŭ z 6.VIII 1938 h. abvieščany zakon ab cenach ziemlarobskich praduktaŭ, jaki pačynaje abaviazvać va ŭsiej Polskaj dziaržavie ad 6 vieraśnia h. h.

Pavodle hetaha zakonu apadatkavańniu padlahaje: muka i krupy, vytvaranyja ŭ krai i pryviezienyja z zahranicy. Zysk z hetaha padatku pojdzie na ablahčeńnie zbytu ziemlarobskich praduktaŭ i ŭrehulavańnie ich cany.

Apadatkavańniu nie padlahaje muka j krupy, praznačany na spažyćcio ŭ sobskaj haspadarcy haspadara, abo haspadarskaha rabotnika

Muka j krupy, praznačanyja na vyvaz zahranicu ad padatku zvalniajucca.

Padatak nia moža być vyšejšy, jak 3 zł. ad 100 kil. muki, abo krup. Stały padatak ustanović Ministar Skarbu z Ministram Ziemlarobstva.

Padatak budzie źniaty tady, kali cana žyta budzie vyšejšaja jak 20 zł. za 100 kil.

Za nievykanańnie hetaha zakonu hrazić kara: kanfiskata muki i krup, 20-cikrotnaja, abo 10-cikrotnaja naležnaść apadatkavańnia i štraf da 3000 zł.

Da hetaha zakonu ŭžo vydana rasparadžeńnie, jak treba vykonyvać henaje prava. Rasparadžeńnie razam z zakonam abaviazuje ad 6 vieraśnia 1938 h. Apadatkavańniu padlahajuć usie hatunki žytniaj, pšaničnaj i jačmiennaj muki, vypradukavanaj u krai i zahranicaj, za vyniatkam praznačanaj dla patrebaŭ u sobskaj haspadarcy producenta, jaho rabotnikaŭ, abo praznačanaj na vyvaz zahranicu.

Apłata ŭstanaŭlajecca 3 zł. ad 100 kil muki j krup.

Apadatkavańnie adbyvajecca paśla źmialeńnia: muka j krupa zapiačatvajecca adpaviednaj plombaj u miaškoch. Muku j krupy, što padlahajuć apadatkavańniu, možna pradavać u miaškoch pa 100, 80, 50, 10 i 5 kil.

Na patreby ŭłasnyja praducenta ŭ svajej haspadarcy młyny buduć vydavać muku j krupy biez aplombavańnia i apadatkavańnia tolki paśla pradstaŭleńnia specyjalnaha paśviedčańnia miascovaj vałasnoj uładaj, abo sołtysa.

Kantrola budzie pastaŭlena dakładnaja i srohaja. *S. M.*

U Litoŭcaŭ

Piaršaje śviata pracy ŭ Litvie

Z nahody 20-hodździa niezaležnaści Litvy roznyja litoŭskija rabotnickija arhanizacyi i ŭstanovy naładzili kanhres abo śviata pracy ŭ Kaŭnasie z metaj zrabić ahlad dasiahnieńniaŭ svajej pracy i aznačyć plan na budučyniu. Heta śviata pracy adbyłosia 14—15.VIII sioleta. Na hetym śviacie litoŭski śviet pracy vykazaŭ svaju arhanizavanaść, a tak-ža hramadzkuju i nacyjanalnuju śviedamaść. Na śviata z usiej Litvy pryjechała da 12 tysiač arhanizavanych rabotnikaŭ, aprača rabotnikaŭ z Kaŭnasa likam da 15 tysiač. Aprača hetych 27 tysiač rabotnikaŭ arhanizavanych, na kanhresie było mnoha i niearhanizavanych, i ŭsich razam było da 40 tysiač.

Litoŭskija rabotniki ŭ bolšych miestach majuć svaje kluby, futboł, sietkaŭku, lohkuju atletyku i inšyja formy sportu. Aprača hetaha isnuje i pamysna raźvivajecca niekalki rabotnickich choraŭ i arkiestraŭ. Na kanhresie jany i pakazali, što ŭmiejuć, duža dobra vykonvajučy bahatuju prahramu śviatkavańnia.

Kanhres papieradziŭ pachod pa vulicach z arkiestrami, ściahami, plakatami. Učaśniki kanhresu całaj masaj vitali Prezydenta Litvy i dziakavali za jaho starannuju apieku nad rabotnikami. Prezydent, adkazvajučy, padčorkvaŭ vialikaje hramadzkaje i nacyjanalnaje značeńnie pracy rabotnikaŭ i žadaŭ im pamysnaści ŭ ich pracy.

M. K.

Adnej z pryčyn, čamu niekatorym našym padpiščykam nie dachodzić „Chr. Dumka", jošč drenna padany adrys. Treba vyrazna pisać: imia, proźvišča, poštu.

biezadkładna treba nam prahledzić svaju staruju prahramu, papravić, dadać, abnavić.

Voś-ža na hetym miescy ŭsich našych pryjacielaŭ, prychilnikaŭ i adnadumcaŭ zaklikajem vyskazacca ŭ časie jaknajchutčejšym ahułam što da hetaj spravy, a pradusim što da takich punktaŭ:

1. Jak nam najlepš zvacca,
2. Ci ŭ skład našaj arhanizacyi majuć uvachodzić tolki Biełarusy kataliki, ci tak-ža i Biełarusy pravasłaŭnyja,
3. Ci treba pakinuć ziamli, a kali tak, dyk skolki: kaściołu, carkvie,
4. Ci pavinna być relihija, jak pradmiet, u škole i chto akančalna ab hetym pastanaŭlaje,
5. Ci pažadany poŭny raździeł miž kaściołam, carkvaj i dziaržavaj i ahułam, jakija praŭnyja pavinny być adnosiny miž kaściołam, carkvoj i dziaržavaj.

Na hetyja pytańni i im padobnyja ŭsich, kamu ležyć na sercy *usiestaronniaje* adradžeńnie našaha narodu, prosim adhuknucca jaknajšyrej, jaknajhłybiej i biezadkładna, bo pryjšoŭ vialiki čas abnavicca".[1])

1) „Bieł. Krynica" № 13 z dnia 18.IV.1926.

Zaklik da abnovy znajšoŭ žyvy vodhałas u biełaruskim hramadzianstvie. U red. „Bieł. Krynicy" pasypalisia listy i artykuły z adkazami i dyskusijaj u spravie abnaŭleńnia prahramy i ŭ spravie nazovy. Z hetych listoŭ i artykułaŭ cikaviejšyja drukavalisia ŭ całym radzie numaroŭ „Bieł. Krynicy" ŭ addziele volnaj trybuny. Dyskusija i dumki ŭ joj vyskazvanyja byli sapraŭdy cikavyja, časta novyja i z ich užo jasna možna było bačyć, što čas abnovy bieł. chryścijanska-hramadzkaha kirunku ŭžo sapraŭdy naśpieŭ.

Urešcie ŭ tej-ža „Bieł. Krynicy" pajavilisia vyniki ankiety ŭ artykule: „Što vyjaśniłasia?"

„Z usich piśmaŭ, jak drukavanych, tak i nie drukavanych, prysyłanych jak adkaz na ankietu, miž inšym vyjaśniłasia:

1. Žyćciovaść i patreba pracy palityčnaj, hramadzkaj i kulturnaj na hruncie chryścijanskaj ideolohii.
2. Zvacca nam najlepš, jak i zvalisia: Biełaruskaja Chryścijanska-Demakratyčnaja Złučnaść.
3. U skład hetaj Złučnaści mohuć uvachodzić jak Biełarusy kataliki, tak i Biełarusy pravasłaŭnyja, zhadžajučysia z našaj prahramaj.
4. Ziamla narodu biaz vykupu.

Z USIAHO ŚVIETU

Z Polščy.

Amnestyja. Sioleta ŭvosień prypadaje jubilej 20-cihodździa niezaležnaj Polščy. Voś-ža z hetaj nahody hramadzkaja apinija da mahajecca šyrokaj amnestyi dla prastupnikaŭ. U hetaj spravie ŭsia presa ŭ Polščy pryncypova adnazhodna. Ab patrebie amnestyi dla prastupnikaŭ pišuć usie hazety — pišuć levyja i pravyja, apazycyjnyja i ŭradavyja.

Da hetaha ahulnaha hołasu za amnestyju dla viaźniaŭ pryłučajecca i biełaruskaja presa.

Dziaržaŭnyja daŭhi. Pavodle publikacyjaŭ Ministerstva Skarbu ahulnaja suma dziaržaŭnych daŭhoŭ u Polščy ŭ dzień 1 krasavika siol. asiahnuła ličbu 4 miljardy 933 miljony 511 tysiač 599 zł. Za apošnija paŭhodki doŭh padniaŭsia na sumu 171.431.845 zł.

Polšč i Liha Narodaŭ. Apošnimi časami polski ŭrad pastanaviŭ i padaŭ da ahulnaha viedama, što adklikaje svajho stałaha pradstaŭnika pry Lizie Narodaŭ, bo byccam Polšč nia maje nijakich pavažniejšych spraŭ, jakija padlahali-b razrašeńniu Lihi Narodaŭ. Z hetaha niekatoryja dahadvajucca, što Polšč choča zusim vystupić z Lihi Narodaŭ. Za heta na Polšč niapryjazna hladziać Anhlija, a Francyja prosta aburajecca.

Pierasialańnie ramieśnikaŭ. U niekatorych kruhoch polskaha hramadzianstva paŭstała dumka pierasialać polskich ramieśnikaŭ z zachodniaj častki dziaržavy ŭ uschodnija vajavodztvy — u naš Kraj. U spravie hetaha pierasialańnie polskich ramieśnikaŭ na „ŭschodnija kresy“ paŭstali specyjalnyja hrašovyja fondy. Sprava pierasialania ŭžo zusim aktualnaja. Nadoviačy polski „Bank Gospodarstwa Krajowego“ źviarnuŭsia da Sajuzu „Izbaŭ Haspadarčych“ z zapytam, jak i jakim sposabam najkaryśniej było-b finansavać hetaje pierasialeńnie.

Z zahranicy

Ahulnaje ŭvaružeńnie ŭ Niamieččynie. Hitler zahadaŭ azbroić uvieś narod u dziaržavie. Užo ŭvaružany paŭtara miljona niemcaŭ i jašče maje być zmabilizavanaje zapasnoje vojska. Niamieččyna padobnaja ciapier da vajskovaj kazarmy: na ŭsich hranicach pabudavany vajennyja krepaści, a va ŭsiej krainie napoŭnienyja vajennyja sklady zapasam zbroi i amunicyi. Hełaje azbrajeńnie Niamieččyny na ŭsim śviecie vyklikaje zrazumiełuju tryvohu.

Italija tak-ža hatovicca da vajny. Musolini niadaŭna ŭ pramovie da vojska zajaviŭ: prastupstvam jość dumać ab miry i nie hatavacca da vajny, kali ŭ mnohich staronach śvietu hrymiać harmaty. Nie abmanyvajem siabie i hatovimsia da vajny!

Zł. Št. Paŭnoč. Ameryki praciŭ vajny. Prezydent Rusvelt praz radyjo zajaviŭ całamu śvietu, što Ameryka nia budzie biazčynna hladzieć na vajnu ŭ Eŭropie i inšych čaścinach śvietu, jakaja svajej dzieinaściaj nia moža nie začapić intaresaŭ Ameryki. Hetaje vystupleńnie Rusvelta vyrazna skiravanaje da Niamieččyny i Italii, jak hałoŭnych začynščykaŭ mahčymaj vajny.

Ci nie pačatak zaniapadu? Imperjalistyčny kryk italjanskaha fašyzmu i niamieckaha hitleryzmu ścichaje. Minuła fašystaŭskaje „hierojstva“ mardavańnia biezbaronnaha nasielnictva ŭ Abisynii i źmianiłasia hroznaja pastava Musoliniaha adnosna Anhlii. Zavajavać Abisyniju — dobra pryhataŭšysia i majučy suproć łukoŭ dy nažoŭ harmaty, kulamioty, arapłany i hazy— heta adna sprava, lahčejšaja. Druhaja kudy ciažejšaja — heta zahaspadarvańnie zachoplenaj krainy. I voś pad hetym ciažaram Italija pačynaje hnucca: usie siły pałažyła na zbrajeńnie, a na zahaspadarańnie Abisynii, budučy sama z pryrody niebahataj, nia maje siły,—nia maje svajho kapitału. Ciapier Italija nia moža navat pakryć svaich ułasnych vydatkaŭ i naležna padtrymać raźvićcio svajej haspadarki. Haspadarčy niedastatak pryciskaje i Niamieččynu, što vielmi radykalna spyniaje razhon niamieckaha imperjalizmu. Pačatkavaja prychilnaść b. Aŭstryi da hitleryzmu mianiajecca na varožy nastroj da jaho. Heta ŭnutry. A ŭ palitycy zahraničnaj Hitler prakanaŭsia, što biazkarna dalej niamoža viaści svajej imperjalistyč-

---

5. Kaściołu (Carkvie) pakinuć ziamli tolki pracoŭnuju normu, jak i ŭsim inšym.

6. Relihija, jak vialikaja maralna-uzhadavaŭčaja siła, pavinna ŭ škołach vykładacca, jak i ŭsiakija inšyja pradmiety. Akančalna pastanaŭlajuć ab hetym baćki i Kaścioł (Carkva).

7. Zvažajučy na dźvie relihii: pravasłaŭnuju i katalickuju biełaruskaha narodu, kab urad nikoha ŭ hetym nia moh kryŭdzić, mahčymy raździeł miž Kaściołam (Carkvoj) i dziaržavaj.

8. U svaim unutranym žyćci Kaścioł (Carkva) kirujucca svaim pravam kananičnym, karystajucca z pravoŭ dziaržaŭna-hramadzkich na roŭni z inšymi hramadzianami, a sprečnyja intaresy z dziaržavaj vyrašajuć palubоŭna, idučy ŭzajemna na ŭstupki.

Voś bolš-mienš toje, što z hałoŭnych punktaŭ, pastaŭlenych nami ŭ № 13 našaj časapisi, vyjaśniłasia ŭ spravie abnaŭleńnia Biel. Chr. Demakracyi“.[1])

§ 3. — Abnaŭleńnie prahramy i źjezdy BChD.

Praviedzienaja ankieta dała matarjał, z jakoha možna było sudzić, što rabić dalej. Voś-ža vyjaśniłasia, što arhanizacyja maje zvacca, jak jana dahetul faktyčna i zvałasia, BChD, vyjaśnilisia ideolohičnyja padstavy, a tak-ža patreba nanava apracavanaj prahramy na padstavie taho matarjału, jaki dała praviedzienaja ankieta.

Praca ŭ hetym kirunku pačałasia sapraŭdy. U № 25 i 26 „Biel. Krynicy“ 1926 h. spatykajem užo prajekt abnoŭlenaj prahramy BChD. 24 kastryčnika taho-ž 1926 h. adbyłosia śviatkavańnie 10-hodździa „Krynicy“, na jakoje prybyło mnoha adnadumcaŭ i z pravincyi. Arhanizatary śviatkavańnia vykarystali hetuju nahodu dla abhavorańnia i pryniaćcia prahramy, a tak-ža dla razvažańnia roznych inšych arhanizacyjnych spraŭ.

Na henaj śviatkavalnaj naradzie było 45 čałaviek, jak pradstaŭnikoŭ ad pavietaŭ: Vilenskaha, Brasłaŭskaha, Dzisienskaha, Vialejskaha, Ašmianskaha, Lidzkaha, Baranavickaha, Navahradzkaha, Vaŭkavyskaha, Kosaŭskaha, Biełastockaha, Sakolskaha. Voś-ža heta narada i pryniała ŭspomnienuju prahramu BChD, jak prajekt, i arhanizacyjny statut, i vybrała Centralny K—t BChD. Adnačasna było tak-ža pastanoŭlena, što nastupnaja narada BChD, u bolšym liku pradstaŭnikoŭ ad siała i miesta, budzie mieć pieršaj metaj dalejšaje, bolš poŭ-

1) „Biel. Krynica № 21, 30.VI.1926.

naj palityki i pačaŭ šukać šlachoŭ da zhody z Anlijaj. A anhielskaja palityka viedamaja — supolna z Francyjaj i inšymi dziaržavami ŭtrymać mir i zachavać sučasnuju palityčnuju kartu Eŭropy.

Z hetaha ŭsiaho vyhladaje, što dynamiz fašystaŭskich dziaržaŭ, asabliva Niamieččyny i Italii, pačaŭ słabieć. Dyk ci nie pačatak heta zaniapadu fašystaŭskaha dynamizmu?

Dalejšaja napružanaść miž Niamieččynaj i Čechasłavacyjaj. U spynieńni vajennaj napružanaści miž Niemcami i Čechasłavacyjaj nie pamahaje i pasiarednictva anhielskaha dyplamaty Runcimana. Sudeckija niemcy, padtrymlivanyja Berlinam, na nijakuju ŭhohodu z Čechasłavackim uradam nia jduć i damahajucca sabie takoj formy samaŭpraŭleńnia, kab zaŭsiody mahli pryłučycca da Niamieččyny.

Sudeckija i pamorskija lehijony ŭ Niamieččynie. Hazety padajuć, što ŭ Niamieččynie arhanizujecca specyjalnaje vojska — sudeckija lehijony, jakija źjaŭlajucca pahrozaj vajennaj dyversyi dla Čechasłavacyi i „pamorskija" lehijony, suproć jakich aburajecca polskaja apazycyjnaja presa.

Łužyckija Serby — heta nievialiki słavianski narod, los katoraha pasialiŭ miž Niemcami. Ciapier Łužyckich Serbaŭ naličajuć 111 tysiač. Hety mały narodzik trymajecca svajej rodnaj movy i maje svaju kulturu. Dasiul Łužyckija Serby mieli kulturna-aśvietnyja arhanizacyi i svaju łužycka-serbskuju presu. Ciapier hitleryzm nie abminuŭ i Łužyckich Serbaŭ. Pačaŭsia tam teror: niamieckija ŭłady zakryli łužycka-serbskija kulturna-aśvietnyja arhanizacyi i zabaranili vydavać łužycka-serbskija hazety.

Biełaruskaja chronika.

Novy nazoŭ Biełaruskaje Himnazii ŭ Vilni. Biełaruskaja Himnazija ŭ Vilni, jakaja dasiul nazyvałasia Filijaj Biełaruskaj Dziaržaŭnaj Himnazii im. J. Słavackaha, dalej budzie nazyvacca Biełaruskaj Filijaj Himnazii i Liceju im. Adama Mickieviča ŭ Vilni.

Biełaruskija studenty na mižnarodnaj arenie. Abjednańnie Biełaruskich Studenckich Arhanizacyjaŭ u Prazie (Čechasłavaččyna) pryjmaje sioleta ŭdzieł u naradach mižnarodnaje studenckaje konfedaracyi, jakija adbuducca ŭ stalicy Hrecyi, u m. Ateny.

Biełarusy ŭ Litvie.—Litoŭskaje Ministerstva Aśviety dazvoliła adčynić druhi Biełaruski Narodny Universytet pry Bieł. Centry ŭ Litvie.

— Universytet Vitaŭta Vialikaha ŭ Koŭnie kupiŭ ad bieł. dziejača ŭ Łatvii, hram. Siarhieja Sacharava, rukapis pracy p. n. „Narodnaja tvorčaść Łathalskaha Biełarusa".

NABAŽENSTVY DLA BIEŁARUSAŬ u kaściele śv. Mikałaja ŭ Vilni paśla letniaha pieraryvu pačnucca ŭ niadzielu — 11.IX u hadz. 10 rana. U hetaj-ža hadzinie nabaženstvy buduć adbyvacca kožnaj niadzieli i śviata.

Likvidacyja Kamunistyčnaj Partyi ŭ Polščy

U Polskaj Rečypaspalitaj kamunistyčnaja dziejnaść zabaroniena, ale viedama, što Kamunistyčnaja Partyja ŭ Polščy isnavała niezakonna i tajna pravodziła svaju dziejnaść. Viedama tak-ža, što KPZB (Kamunistyčnaja Partyja Zachodniaj Biełarusi), KPZU (Kamunistyčnaja Partyja Zachodniaj Ukrainy) i Kamsamoł (Kamunistyčny Sajuz Moładzi) byli arhanizacyjna padparadkavany i kiravany Centralnym Kamitetam Kamunistyčnaj Partyi Polščy.

Voś-ža—padaje „Zielony Sztandar" u Nr. 41 z 28.VIII.1938 h., što pa zahadu Kaminternu, centrala katoraha mieścicca ŭ Maskvie, Kamunistyčnaja Partyja ŭ Polščy z usimi jaje prybudoŭkami i addziełami (KPZB, KPZU, Kamsamoł) **źlikvidavana.** Pryčyna likvidacyi: byccam śćvierdžana, što kiraŭniki hetaj arhanizacyi dziejali škodna i dla narodu i dla kamunistyčnaj partyi, taksama jak i mnohija zasudžanyja kamunisty ŭ SSSR.

Dalej pajaśniaje „Zielony Sztandar", što nia možna ŭvažać likvidacyju dasiulešniaj Kamunistyčnaj Partyi Polščy z jaje prybudoŭkami (KPZB, KPZU) — likvidacyjaj i spynieńniem kamunistyčnaj dziejnaści ŭ Polskaj Rečypaspalitaj. Kamunistyčnaja Partyja ŭ Polščy maje być chutka adbudavana ad pastavy nanova i jašče macniej padparadkavana kamunistyčnamu centru ŭ Maskvie.

---

naje, apracavańnie prahramy. Prajekt prahramy razam iz statutam jašče ŭ tym-ža 1926 h. byŭ vydany asobnaj brašuraj.

Spaŭniajučy pastanovu henaj narady, CK — BChD sklikaŭ ahulny źjezd, jaki adbyŭsia 6 listapada 1927 h. Ab hetym źjeździe voś što miž inšym piša „Bieł. Krynica" u artykule „Hołas Narodu": „U hety dzień pradstaŭniki našaha siarmiažnaha sialanstva i pracoŭnyja miesta sabralisia ŭ Vilniu, kab śćvierdzić, što šlach, pa jakim idzie naša arhanizacyja, źjaŭlajecca šlacham ahramadnaj bolšaści sapraŭdy śviedamych i ščyrych Biełarusaŭ. U hety dzień pradstaŭniki blizu ŭsich pavietaŭ i hminaŭ biełaruskich našaha kraju pakazali nia tolki svaju suviaź i davier da Centru, ale i poŭnuju hatoŭnaść pracavać nad pravodžańniem u žyćcio ideolohii Biełaruskaj Chryścijanskaj Damakracyi. Jak isnuje palityčnaja praca na hetych ziemlach, niadzielny źjezd treba ličyć za pieršy palityčny źjezd vydatny pa svajej mnohaludnaści i zhodnaści šlachoŭ u imknieńniach da našych nacyjanalnych ideałaŭ".[1])

Z nastupnaha-ž 47 numaru „Bieł. Krynicy" daviedvajemsia, što na henym źjeździe było prysutnych 129 delehataŭ, siabroŭ BChD i kala 50 asob haściej. Z hetaha-ž samaha artykułu daviedvajemsia tak-ža, što na źjeździe adbyłasia dyskusija nad prahramaj i statutam. Ab hetym čytajem nastupnaje: „Razhladajučy Prahramu BChD, vynikła dyskusija adnosna § 35, dzie havorycca ab pracoŭnaj normie na ziamlu i ab dapuščeńni 1—2 najmitaŭ. Paśla niadoŭhaha abmienu dumak pastanoŭlena raniejšuju redakcyju hetaha punktu dapoŭnić tym, što najmity dapuskajucca tolki ŭ tym vypadku, kali danaja siamja nia maje davoli svaich rabočych siłaŭ dziela apracavańnia rabočaj normy, napr. na vypadak chvaroby asob u siamji, staraści, kalectva i t.p.

Uviedziany tak-ža nievialikija papraŭki farmalnaha charaktaru i ŭ inšych punktach. Adnosna Statutu pastanoŭlena źmianić punkt ab liku siabroŭ Centr. K—tu BChD — zamiest jak dahetul 7-mi asob, — K—t maje składacca z 9 asob i 2-ch zastupnikaŭ"[1]). Pierahledžanaja, papraŭlenaja i pryniata na źjeździe 6.XI.1927 h. prahrama była tak-ža jašče ŭ tym-ža hodzie vydana asobnaj brašuraj.

1) „Bieł. Krynica" 11 listapada 1927 h. № 46.

1) „Bieł. Krynica" 18 listapada 1927 h. № 47.

LISTY

Trymajecca daŭniejšy zvyčaj.

Jankavičy, Śviancianski pav. Ciapier u nas jašče praca ŭ poli. Prosta i skazać nielha, jak usie kości balać. Zdajecca, loh-by dzieniebudź i palažaŭ-by choć małuju chvilinku i pra pieśni nia dumaŭ-by. Ale nia stryvaješ. Jak tolki viečar pryjdzie i spynicca rabota, dyk i adsłuchacca nia možna pieśniaŭ źniejak, choć praŭda, i mocna jany zmučanyja pracaj, adnak iduču damoŭ piajuć svaje rodnyja biełaruskija pieśni žniŭnyja. Słuchajučy ich, čałaviek zabyvaje ŭsio svajo hora. J. L.

Навучыўся чытаць пабеларуску

Сенкавічы, Косаўскі пав. Я яшчэ нядаўна сусім ня мог чытаць пабеларуску. Але як заўзяўся, дык і навучыўся. Цяпер чытаю і дужа з гэтага цешуся. Атрымліваю беларускія газэты, чытаю сам і даю суседзям. Усе рады й удзячны. Здаецца мне, што пры добрай ахвоце многія нашыя няграматныя сяляне маглі-б стацца граматнымі. А тагды ім адчыніліся-б вочы. К. С.

Разбурэньне царквы

Маладэчна. Ад няпамятных часоў у нашых ваколіцах жывуць і праваслаўныя і каталікі. Вясковыя і местачковыя мясцовыя і праваслаўныя і каталікі гавораць аднэй беларускай мовай, і нацыянальна пачуваюцца беларусамі. Рэлігійнай варожасьці між беларусамі няма: бывае, што праваслаўныя з каталічкамі, або каталікі з праваслаўнымі жэняцца і агулам веру адны другіх шануюць. Ёсьць у фальварках і на чыноўніцкіх пасадах каталікі, што пачуваюцца палякамі і ёсьць г. зв. „бывшие люди“ праваслаўныя, што пачуваюцца расейцамі. Але з гэтымі людзьмі беларусы і праваслаўныя і каталікі ня маюць ніякай духовай ані таварыскай лучнасьці. Дык і гэтыя людзі да праваслаўя аднэсяцца неварожа. Словам, дасюль і цяпер праваслаўныя з каталікамі жылі й жывуць згодна. Але вось у мінулым тыдні стаўся ў нас сумны факт: у Маладэчане нявыкрытыя бандыты ўзарвалі нейкай бомбай царкоўку-каплічку. Царкоўка гэная была вельмі старадаўнай праваслаўнай памяткай у Маладэчане, дык цяпер за гэткі бандыцкі чын абураны ня толькі мясцовыя праваслаўныя беларусы, але і беларусы каталікі. А хто зьнішчыў царкоўку — няма ведама. Людзі ўсяляк думаюць і розныя снуюць дагадкі. Улады кажуць, што можа камуністы? Але гэтага ня цьвердзяць. Цікава, каму калола ў вочы нашая царкоўка, што ён аж гэтак пабандыцку на ёй памсьціўся і цікава, ці паліцыя гэтых бандытаў выкрые? А трэба, каб выкрыла!

Анатоль Цітуль.

Biełaruskaść trymajecca.

Tryčoŭka, Biełastockaha pav. Raz u śviata ja dacior da Tryčoŭki i ŭ kaściele ja dobra na ludziej hlanuŭ. Było tam na što pahladzieć. Usie čerstvyja, zdarovyja, a na't i viasiołyja. Žančyny, jak adna ŭ biełych na hałavie chustačkach, redka hdzie vidać žoŭtaja, abo ružovaja. Žančyny ŭ kaściele stajać pa svajej staranie, a mužčyny pa svajej.

Tryčoŭka siahońnia nia taja, što była jana 10 hod tamu nazad. Hetu parafiju zakładaŭ biełaruski ksiondz i tady ŭ Tryčoŭcy hrymieła biełaruskaja mova ŭ kaściele. Heta dobra ciapier ludzi pomniać.

Ja havaryŭ z ludźmi, vyjšaŭšy z kaścioła. Svaich probaščaŭ jany nazyvajuć pa imionach: Alfons, Paval, nie dadajučy słoŭ—ksiondz probašč — i nie vyhavaryvajučy ich proźviščaŭ. Za kaściołam tut ludzi havorać pabiełarusku i dzieci ich u chacie havorać pabiełarusku. Adnak biełaruskaja śviedamaść tut małaja. **T—ski.**

Asadniki — kapla vady ŭ biełaruskim mory.

v. Hančary, pad Śvisłačaj. Žychary našy — heta nadta ruchlavyja ludzi i ŭmiejuć hłybiej dumać. Što dnia my Śvisłač adviedyvajem, a časta daloka pa Vaŭkavyščynie razjaždžajem. Nas hančaroŭskich najbolš tut udaraje fakt, što ŭ hety kutočak kala Śvisłačy nadta mnoha kalanistych i vajskovych asadnikaŭ najechała. Hetych novych ludziej kala samaj Śvisłačy naličajecca da troch tysiač. Čakali i my dla siabie pryrezki ziamli, bo tut dvaroŭ mnoha, ale nie dačakalisia.

Kab hetych kalanistych pad Śvisłačaj pakinuć adnych biez apieki nad imi ŭradavaj, dyk jany-b za paru hadoŭ u biełaruskim mory ŭtanuli-b i raspłylisia-b biaz śledu. Pry siahońniašniaj apiecy nad kalanistymi ŭ Śvisłačy vyviazałasia takoje pałažeńnie, što hetyja asadniki nia tolki da nas biełarusaŭ nie prychilajucca, ale mocna jany stajać na tej darozie, kab nas biełarusaŭ dy spolščyć, ale z hetaha mała što vychodzić.

Kali ŭ Śvisłačy źbiarecca kirmaš i mora biełaruskaj masy tam zakałyšycca, tady ŭ nas raście biełaruskaja nacyjanalnaja duša. Tyja na kirmašy ŭ Śvisłačy asadniki, — heta kapla vady ŭ biełaruskim šyrokim mory. **V. H.**

Vilenskaja chronika.

Pačatak zaniatkaŭ u školach na padstavie zahadu Min. Aśviety naznačany na 5.IX. U hety dzień adbudziecca nabaženstva, a nazaŭtra narmalnyja zaniatki.

Ceny chleba za kilo: razovy — 22 hr., pytlavany — 28 hr., pšonna-žytni (luksusovy) — 36 hr.

Akty Vial. Kn. Litoŭskaha. U bibl. im. Vrubleŭskich i ŭ archivie Universytetu pierachoŭvajucca akty Vial. Kn. Lit. i służać navukovym metam.

600 voźnikaŭ. Usich konnych voźnikaŭ u Vilni — 600, z jakich 255 pieršaj katehoryi.

Paštovaja skrynka

Ks. V. Ch. Adrasy źmianiajem, dziakujem za pamiać.

J. L. Karystajem, pišycie čaściej.

B. D. Atrymali, mo' i skarystajem.

Č. V. Zdajecca nam, što pa hetym nie biada, aby tolki dobraja vola. Vypisyvajcie biełaruskija knižki i praśviačajciesia sami i praśviačajcie svaich dzietak.

Ž. S. Ab henym „palityku“ niavarta i ŭspaminać. Samo hramadzianstva jaho dobra paznała i naležna acaniła, advaračvajučysia ad jaho. Praŭdu kažacie, što treba pracavać dla narodu kankretna, a nie pustym palitykanstvam zajmacca.

V. D. Artykuł Vaš ab školach vykarystajem u nastupnym numary.

M. B. Z viestak vašych skarystajem; prośbu vašu spoŭnili.

S. P. Jak bačycie, drukujem; nie zaškodziła-b i čaściej mieć ad Vas viestki!

J. L. Karespandencyju adnu drukujem, a druhuju nadrukujem paźniej.

R. Č. Vyšlem, karystajcie.

U K. Lepš źviarniecisia da advakata.

L. C. Lepš ab im i ab jaho „pracy“ zabudźciesia!

U. V. Nia radzim, lepš svaimi siłami.

„Chr. Dumka“ vychodzić: 1, 10 i 20 kožnaha miesiaca.

Padpiska na hod — 3 zł., na paŭhodu — 1 zł. 50 hr., na try miesiacy — 75 hr. Cana asobnaha numaru — 10 hrašoŭ.

Adrys Redakcyi i Administracyi: Vilnia (Wilno), Zavalnaja vul. № 1—2.

Adkazny redaktar V. JERMAŁKOVIČ — Vydaviec KS. AD. STANKIEVIČ

Biełaruskaja Drukarnia im. Fr. Skaryny, Vilnia, Zavalnaja vul. № 1.